

Aspecte ale relației contractuale dintre biblioteca publică și utilizatori

MARIANA ISTRATE,
MIHAIL ART. MIRCEA
Biblioteca Județeană Mureș

I. Considerații introductive

Principalul izvor de obligații prin care se realizează satisfacerea necesităților oamenilor, atât materiale cât și spirituale, este contractul, acel „*act juridic prin care două sau mai multe persoane își manifestă voința concordantă de a crea, modifica sau stinge un raport juridic.*”¹ Astfel, cumpărarea unei cărți de la librărie, vizionarea unui film sau a unui spectacol de teatru, transportul cu autobuzul, presupun încheierea unor contracte. Aproape zilnic, fără să ne gândim la acest aspect, încheiem contracte.

La satisfacerea nevoilor spirituale ale oamenilor concură cu succes și instituția bibliotecară. Scopul ei este exprimat în primul articol al Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a bibliotecii publice:

„(1) *Bibliotecile publice sunt biblioteci cu profil enciclopedic, care sunt puse în slujba unei comunități locale sau județene și care permit accesul nelimitat și gratuit la colecții, baze de date și la alte surse proprii de informații.*

(2) *Bibliotecile publice asigură egalitatea accesului la informații și la documentele necesare informării, educației permanente, petrecerii timpului liber și dezvoltării personalității utilizatorilor, fără deosebire de statut social ori economic, vârstă, sex, apartenență politică, religioasă ori etnică.*”

Desigur că și pentru a accede la serviciile oferite de bibliotecă este nevoie tot de încheierea unui contract.

În această lucrare, ne-am propus să surprindem acele aspecte ale activității bibliotecare referitoare la legăturile contractuale cu utilizatorii. Necesitatea cunoașterii acestora reprezintă o condiție *sine qua non* pentru o bună derulare a raporturilor dintre cei doi parteneri.

De importanța practică a temei ne dăm seama nu atunci când lucrurile decurg firesc, ci mai ales atunci când clauzele nu sunt respectate. Din păcate, probleme precum nerestituirea la termen sau chiar neînapoierea deloc a

¹ Ioan Albu, *Drept civil. Contractul și răspunderea contractuală*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994, p. 7.

publicațiilor dau destul de multă bătaie de cap bibliotecarilor și creează probleme instituției. Încercăm să aducem puțină lumină în special asupra acestor chestiuni.

II. Scurte aspecte istorice

Trebuie să menționăm, de la început, că am urmărit să prezentăm în special modul în care s-au reflectat de-a lungul timpului, în actele normative privitoare la bibliotecă, dispozițiile vizând condițiile de acces în bibliotecă, drepturile și obligațiile cititorilor, precum și mijloacele de recuperare a publicațiilor.

De un mare folos în acest sens ne-a fost lucrarea în două volume *Istoria bibliotecilor în legi și documente* de Constantin Mătușoiu și Mihaela Hélène Dinu,² toate citatele din actele normative fiind preluate din această prețioasă carte.

Ideea de bibliotecă publică o regăsim în Regulamentul școlilor (Anexa nr. 4 a Regulamentului Organic) din 1833, prin care se hotărăște să se întocmească o bibliotecă în Colegiul de la Sf. Sava, și o alta în școala din Craiova; documentul se referă la „*Biblioteca națională din București în Colegiul Sf. Sava.*”³

Regulamentul Bibliotecii Naționale, de la Colegiul Sf. Sava din București, din 1836, cuprinde prevederi referitoare și la organizarea lecturii publice după norme și un orar stabilit.⁴

În 1841 apare regulamentul bibliotecii de pe lângă Academia Mihăileană din Iași. În cuprinsul celor 16 articole, se prevăd condițiile de înscriere („*Oricine va putea fi primit în bibliotecă înfățișând biletul Epitropiei dat pe patru luni și care va trebui renoit la încheierea acestui termen*”), obligații ale cititorilor („*Nu este îngăduit a se face pe vreo carte nici o însemnare cu creionul sau condeiul. Asemenea oprit este de a îndoii filele*”) și sancțiuni („*Cetitorii care va călca aceste orânduielei va fi datoriu a plăti o somă proporțională daunei și prețului cărței desfigurare.*” „*Acela carele ar strica o carte rupând-o, picând-o cu cerneală va fi datoriu a da bibliotecariului prețul uvrajului stricat, și nu-și va putea retrage soma depusă decât atuncea când în epoha hotărâtă de bibliotecariu va depune în locul uvrajului sau volumului stricat un alt nou și de asemenea ca cel dintâi pe care atuncea îl va putea lua în a sa dispoziție.*”)⁵

O dispoziție foarte interesantă este prevăzută în Regulamentul Bibliotecilor militare din 10 noiembrie 1846, care la punctul 6 prevede că „*Fața ce se va împrumuta să îndatorește a înapoea tomul împrumutat în termen de o lună de zile, iar*

² Constantin Mătușoiu, Mihaela Hélène Dinu, *Istoria bibliotecilor din România în legi și documente* I. 1817-1944; II. 1945-2000. Constanța, Editura Ponto, 2001.

³ Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Vademecum legislativ pentru biblioteci*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2004, p. 14-15.

⁴ *Ibidem*, p. 15.

⁵ Constantin Mătușoiu, Mihaela Hélène Dinu, *op. cit.*, vol. 1, p. 31-32.

amândouă tomurile după două luni; la neurmărire, spre pedeapsă va plăti straf câte un leu de fiecare zi de întârziere, adică de la împlinirea termenului”, iar la punctul 7 se prevede: „Cu suma adunată în strafuri să vor cumpăra noi uvrăjuri poroncite de hatmanul.”⁶ Iată o prefigurare a dispozițiilor art. 67 alin. 1 și 4 din actuala Lege a Bibliotecilor!

După Unirea Principatelor, în 28 octombrie 1864, apare primul Regulament pentru bibliotecile publice, având 52 de articole împărțite în cinci capitole. În capitolul V, *Despre sala de lectură și lectori*, se arată că „Vericine este primit în sala de lectură la orele hotărâte mai jos” (art. 33), dar și că „Este oprită intrarea în sală:

a) Pentru indivizii care o dată au fost prinși îndosind cărți sau obiecte de ale bibliotecii;

b) Pentru indivizii în stare de exaltare și beție.” (art. 34)⁷

Condițiile de împrumut la domiciliu erau restrictive. În acest sens, art. 50 prevedea că: „Nici o carte și nici un obiect al bibliotecii sub nici un cuvânt nu se va da afară din sala de lectură fără de speciala autorizare a comitetului bibliotecii”, iar în art. 51 se arată că „Nu poate comitetul da o asemenea autorizare decât pentru două volumine deodată și numai în favoarea:

a) Donatorilor bibliotecii trecuți în cartea de aur;

b) În favoarea profesorilor publici;

c) În favoarea acelor ce-și vor depune mai dinainte prețul operei împrumutate.

N. B. Sub nici un cuvânt cărțile împrumutate nu vor sta afară peste o lună de zile.”⁸

Trebuie să menționăm și intrarea în vigoare, la 1 decembrie 1865, a Codului civil român ale cărui prevederi constituie dreptul comun în materie civilă. Acest cod, cu unele modificări, a rezistat până în zilele noastre. Aspectele care ne interesează în mod deosebit sunt cele cuprinse în Titlul III, *Despre contracte sau convenții*, și cele cuprinse în Titlul X, *Despre comodat*. În măsura în care regulamentele de bibliotecă nu aveau dispoziții contrare, aceste prevederi se aplicau (și se aplică) împrumutului de carte.

În 11 august 1869, apare Regulamentul despre modul întrebuințării Bibliotecii Asociațiunii Transilvane Române pentru Literatura și Cultura Poporului Român. La punctul 5 se arată că „Pentru asigurarea bibliotecii, opurile se estradau din ea numai pre lângă un revers dat de către primitoriu, preveziut cu visa presiedintelui asociațiunii”, iar la punctul 6 se arată că „Reversul de primire compus după formulariul avizimat de presiedinte sau vicepresiedinte se păstrează deosebi de bibliotecariu și se înapoiază aducătoriului opului”. La punctul 7 se prevedea condiția

⁶ *Ibidem*, p. 35.

⁷ *Ibidem*, p. 53.

⁸ *Ibidem*, p. 54.

că „Opul primit are a se restitui în starea în care a fost când s-a primit”, iar la punctul 8: „Nimeni nu poate ținea la sine un op luat spre folosire mai mult decât 4 săptămâni. Bibliotecariul, după expirarea termenului de folosire, va provoca pe moros la restituirea opului în termen de 8 zile. Admonițiunea se va face în scris și morosul va avea să solveze după primita admonițiune pentru reținerea opului pentru fiecare zi de 10 cr. Nedându-se ascultare acestei admonițiuni, sau restituindu-se opul cu vreun defect, bibliotecariul, fără amânare, va face arătare comitetului, ca acesta în ședința sa cea mai de aproape, să întreprindă pașii necesari pentru desdăunare.”⁹

O prevedere interesantă găsim în art. 12 din Regulamentul pentru înființarea, îmbunătățirea și administrația unei biblioteci în orașul Pitești, din 16 martie 1886. „Orice cititor care nu va aduce cărțile la timp va fi obligat a plăti în bani costul acelei cărți înzecit decât valoarea acelei cărți. Aceasta, fără curs de judecată, somație sau punere în întârziere, se va executa de către casierul comunei, aplicându-se legea de urmărire ca pentru celelalte datorii comunale.”¹⁰ Un adevărat titlu executoriu!

În 5 septembrie 1898 intră în vigoare Regulamentul pentru funcționarea bibliotecilor populare. Acestea se înființau pe lângă școlile primare urbane și rurale. Se prevăd condițiile pentru împrumut la domiciliu. Potrivit art. 9, „Dacă până la opt zile după expirarea termenului pentru care cartea a fost împrumutată, ea nu este înapoiată bibliotecii, împrumutătorul va fi urmărit de director sau diriginte pentru restituirea prețului ei, precum și cheltuielilor de urmărire. Tot așa se va urma și dacă cartea se va restitui deteriorată.”¹¹

Ca o curiozitate, în Regulamentul Bibliotecii Pedagogice a Casei Școalelor din 1910, la punctul 8 din cap. IV, se indică faptul că „Numărul cărților împrumutate va fi de maximum cinci volume mai mici și trei volume mai mari. În nici un caz însă ele nu vor putea trece de 5 kilograme.”¹²

Prima lege a bibliotecilor apare în 14 aprilie 1932, la inițiativa lui Nicolae Iorga. În primul articol se arată că biblioteca publică ce trebuia înființată în fiecare municipiu, comună urbană și rurală, este accesibilă tuturor. Dispozițiile din lege urmau să fie dezvoltate într-un regulament.

Prin Decretul nr. 179 din 4 iunie 1959 prin care se modifică Decretul nr. 387/1952, se extinde procedura urmăririi pe cale notarială și la creanțele reprezentând valoarea bunurilor nerestituite bibliotecilor. Această prevedere rămâne în vigoare până la apariția în 1995 a Legii nr. 36/1995.

⁹ *Ibidem*, p. 58.

¹⁰ *Ibidem*, p. 74.

¹¹ *Ibidem*, p. 98.

¹² *Ibidem*, p. 141.

Regulamentele de organizare și funcționare a bibliotecilor sătești (1955), orășenești (1966), și raionale (1966), nu cuprind prea multe dispoziții referitoare la condițiile de împrumut, normele de consultare urmând să se stabilească de conducerea bibliotecii.

Regulamentul de organizare și funcționare a bibliotecilor publice din 1998 folosește pentru prima dată noțiunea de utilizator în locul celei obișnuite, de cititor. Se remarcă complexitatea serviciilor oferite de bibliotecă.

III. Contractul de utilizare

Noțiunea de utilizator a înlocuit cu succes noțiunea de cititor în limbajul bibliotecarilor, deoarece are un înțeles mult mai cuprinzător. Ea nu desemnează doar persoana care studiază o carte la sediul bibliotecii sau o împrumută la domiciliu, ci persoana care folosește / are acces la toate serviciile unei bibliotecii, instituție care în secolul XXI are multiple roluri, oferind și alte servicii decât cele pe care le oferea în secolul XX.

De această nouă realitate credem că a ținut cont ministerul de resort când a folosit sintagma „contract de utilizare”, în locul celei mai vechi, de „contract de împrumut”, pentru a desemna, în Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a bibliotecilor publice, acordul încheiat între bibliotecă și utilizatori pentru ca aceștia să poată beneficia de serviciile ei. Din acest punct de vedere, este o inițiativă salutară.

Cu totul surprinzător, însă, în art. 54, la punctul c, se arată că acest contract de utilizare are rolul unui titlu executoriu. Și aceasta cu atât mai mult cu cât regulamentul a fost adus la cunoștința bibliotecilor printr-o simplă adresă (Adresa Ministerului Culturii și Cultelor nr. 1508/2002). Dar numai legea poate conferi putere executorie unui înscris, în nici un caz o adresă și nici chiar un ordin al ministerului!

Pe de altă parte, nu înțelegem de ce acest regulament nu a fost aprobat printr-un ordin al Ministerului Culturii și Cultelor, mai ales că a trecut atâta timp de la intrarea în vigoare a Legii Bibliotecilor. Regulamentele-cadru de funcționare a bibliotecilor universitare, a bibliotecilor specializate și a bibliotecilor școlare din sistemul național, au fost toate aprobate prin ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 3944/9 mai 2003!

În această situație, credem că ar fi de dorit o consacrare legislativă, *de lege ferenda*, a contractului de utilizare, care să aibă, desigur, rolul unui titlu executoriu. Căci, în prezent, *de lege lata*, bibliotecile nu au nici un folos de prevederea art. 54 pct. c din regulament. De asemenea, benefică ar fi și aprobarea printr-un ordin a regulamentului-cadru.

După semnalarea acestor aspecte, să ne oprim puțin la diferența dintre contractul de utilizare și un contract de împrumut. În opinia noastră, contractul de utilizare este un contract complex, care îl înglobează pe celălalt. Printr-un contract complex se pot realiza mai multe operațiuni juridice,¹³ concretizate atât în contracte numite, cât și nenumite.

Gândindu-ne la spectrul larg al serviciilor oferite de bibliotecă, vedem că acestea:

a) pot, potrivit art. 6 din regulament, să ofere unele servicii pe bază de tarife, printre care: activități bibliografice și documentare complexe, tehnoredactare, copiere și multiplicare de documente, traduceri, navigare pe internet. Aceste operațiuni sunt guvernate de regulile aplicabile contractului de antrepriză sau prestări servicii;

b) pot oferi servicii fără nici o taxă, de exemplu, de copiere pe dischete sau CD-uri a informațiilor din baza de date legislativă, acestei operațiuni nefiindu-i aplicabile regulile contractului de antrepriză, care presupune obligatoriu un preț, un tarif. Este de fapt un contract gratuit, nenumit.

c) pot amenaja spații speciale pentru paza lucrurilor utilizatorilor, pe perioada în care ei staționează în incinta bibliotecii. Considerăm că se aplică în acest caz, dispozițiile privitoare la contractul de depozit necesar;¹⁴

d) oferă utilizatorilor publicațiile bibliotecii spre studiu, informare și lectură la domiciliu, operațiune care îmbracă haina juridică a unui contract de comodat. Este, poate, cea mai importantă activitate a bibliotecii, care ridică și cele mai multe probleme, datorate, în special, neîndeplinirii de către cititori a obligației de restituire. Având în vedere aceste aspecte, despre contractul de împrumut și despre procedura de recuperare a publicațiilor vom vorbi în capitole distincte.

Caracteristic pentru un contract complex, este că i se aplică regulile privitoare la contractele simple ce intră în componența lui;¹⁵ la fel și pentru contractul de utilizare.

IV. Contractul de împrumut al publicațiilor bibliotecii la domiciliu

Contractul încheiat între cititor și bibliotecă în vederea împrumutului de carte are natura juridică a unui comodat (împrumut de folosință), fiind reglementat de art. 1560-1575 Cod civil. În măsura în care în Legea Bibliotecilor sau în Regulamentul de împrumut al publicațiilor la domiciliu al fiecărei biblioteci

¹³ Ioan Albu, *op. cit.*, p. 48.

¹⁴ Deak Francisc, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, București, Editura Universul Juridic, 2001, p. 391-392.

¹⁵ Ioan Albu, *op. cit.*, p. 48.

nu apar dispoziții contrare, se aplică regulile prevăzute în articolele mai sus menționate, completate cu regulile generale de drept civil.

O **definiție** a contractului de împrumut adaptată la împrumutul cărților de la bibliotecile publice ar putea fi următoarea: este contractul prin care biblioteca predă unui cititor în folosință gratuită și temporară unul sau mai multe documente de bibliotecă, cu obligația pentru cititor de a le restitui în natură, în individualitatea și în integritatea lor fizică, la termenul expres stipulat în contract.

Acest contract prezintă următoarele **caractere juridice**:

a) Este un contract real, deoarece pentru a fi valabil încheiat, pe lângă înțelegerea părților, este necesară și o altă condiție, predarea lucrului împrumutat (a cărților). Condiția rezidă din prevederile art. 1576 Cod civil, potrivit cărora, împrumutul ia naștere numai din momentul predării lucrului. Obligația de predare efectivă a lucrului nu este un efect al contractului, ci chiar o condiție pentru formarea lui.^{16,17} Simplul acord de voință al părților dă naștere doar unui antecontract.^{18,19} Fiind un antecontract, el va fi guvernat de regulile generale aplicabile contractelor și nu de regulile aplicabile contractelor reale.²⁰ Un exemplu concret de antecontract ar fi acela când biblioteca se obligă să rețină o carte pentru un cititor, care nu are la el permisul de intrare, în vederea împrumutului.

b) Este un contract esențialmente gratuit. Acest fapt rezidă atât din prevederile art. 1561 Cod civil, „*comodatul este esențial gratuit*,” cât și din prevederile art. 6 al. 1 din Legea Bibliotecilor nr. 334/2002: „*În bibliotecile de drept public accesul la colecțiile și bazele de date proprii este gratuit*.” Dacă pentru folosirea cărților s-ar percepe o contravaloare, am fi în prezența unui contract de locațiune și nu a unui comodat.^{21,22}

c) Este un contract unilateral, deoarece naște obligații numai pentru cititori.

d) Este un contract de adeziune deoarece este redactat în întregime de o singură parte contractantă, în speță, biblioteca. Cititorul nu poate practic să

¹⁶ Ana Manea Luca, *Drept civil. Noțiuni generale despre obligații. Contracte civile*, Iași, Editura Fundației „Chemarea”, 1994, p. 278.

¹⁷ Deak Francisc, *op. cit.*, p. 340-341.

¹⁸ Ana Manea Luca, *op. cit.*, p. 279.

¹⁹ Dan Chirică, *Drept civil. Contracte speciale*, București, Editura Lumina Lex, 1997, p. 206-207.

²⁰ Deak Francisc, *op. cit.*, p. 341.

²¹ Ana Manea Luca, *op. cit.*, p. 279.

²² Dan Chirică, *op. cit.*, p. 207.

modifice aceste clauze. El le poate accepta sau nu. Dacă le acceptă, el pur și simplu aderă la un contract preredactat.²³

e) Este un contract translativ de folosință. În temeiul acestuia, cititorul dobândește numai un drept de folosință, nu un drept real. În acest sens, art. 1562 Cod civil prevede că „împrumutătorul rămâne proprietarul lucrului dat împrumut.” Cititorul, având doar deteția precară a cărților, este obligat la restituire. („Deteția precară este acea stăpânire de fapt a unui lucru, exercitată temporar, în baza unui raport juridic cu proprietarul acestuia, implicând obligația restituirii lui.”²⁴)

În principiu, **condițiile de valabilitate** a contractului nu prezintă elemente specifice, fiind aplicabile regulile de drept comun (art. 948-968 Cod civil). Ne referim puțin la obiect, la părți și la dovadă.

Contractul poate avea ca obiect acele documente destinate împrumutului la domiciliu (cărți, discuri, casete și altele), prevăzute în regulamentul propriu.

Părțile contractului: Calitatea de comodant, în cazul nostru, o are o bibliotecă publică, considerată de Legea Bibliotecilor în art. 1 lit. e ca fiind „biblioteca de tip enciclopedic pusă în slujba unei comunități locale sau județene.” Comodatar poate fi orice cititor, cu drept de împrumut la domiciliu, potrivit Regulamentului de împrumut al fiecărei biblioteci. El trebuie să aibă capacitatea de a încheia acte de administrare.

Dovada contractului. Conform regulilor generale, este suficient un înscris sub semnătură privată, cerut *ad probationem*, dacă documentul de bibliotecă valorează mai mult de 250 lei, redactat într-un singur exemplar, pentru bibliotecă. În speță, se folosesc fișa de înscriere, fișa de împrumut și fișa cărții, semnate de cititor și Regulamentul de împrumut al publicațiilor bibliotecii la domiciliu. Faptul material al predării cărților poate fi dovedit prin orice mijloc de probă, indiferent de valoarea acestora.²⁵

Efectele contractului:

Efectele unui contract constau în drepturile și obligațiile părților, care derivă din acesta. Fiind un contract real, împrumutul naște obligații numai în sarcina cititorilor.

a. **Conservarea lucrului.** Cititorul are obligația de a îngriji publicațiile împrumutate chiar mai bine decât dacă ar fi ale sale, deoarece contractul este încheiat în folosul său. Potrivit art. 1564 Cod civil, „comodatarul este dator să îngrijească, ca un bun proprietar, de conservarea lucrului împrumutat, și nu poate să se

²³ Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, București, Editura All Educational, 1998, p. 39.

²⁴ Ana Manea Luca, *op. cit.*, p. 280.

²⁵ Vezi în acest sens Deak Francisc, *op. cit.*, p. 344.

servească decât la trebuința determinată prin natura lui, sau prin convenție, sub pedeapsă de a plăti daune-interese, de se cuvine.” Dacă publicațiile pier fortuit, tot cititorul răspunde, întrucât publicațiile au fost prețuite la momentul împrumutării. În acest sens, art. 1567 Cod civil prevede că „dacă lucrul s-a prețuit când s-a împrumutat, atunci pentru pierderea lui, cășunată chiar prin caz fortuit, rămâne răspunzător comodatarul, întrucât nu s-a stipulat contrariul.”

b. Folosirea publicațiilor doar pentru uzul propriu. Cititorul nu poate împrumuta unei terțe persoane cărțile primite, deoarece el le deține ca un detentor precar, deci numai pentru folosința proprie.

c. Restituirea publicațiilor. Reprezintă principala obligație a cititorului, acesta trebuind la scadență să restituie cărțile împrumutate. Scadența obligației de restituire este stabilită în regulamentul intern al fiecărei biblioteci, termenul de împrumut fiind, de regulă, de 14 zile.

Potrivit art. 67 alin. 1 din Legea Bibliotecilor, „nerestituirea la termen a documentelor de bibliotecă împrumutate se sancționează cu plata unei sume aplicată gradual, până la 50% din valoarea medie de achiziție a documentelor de bibliotecă din anul precedent,” iar potrivit alin. 2 al aceluiași articol, „distrugerea sau pierderea documentelor, bunuri culturale comune, de către utilizatori se sancționează prin recuperarea fizică a unor documente identice sau prin achitarea valorii de inventar a documentelor [respective], actualizată cu aplicarea coeficientului de inflație la zi, la care se adaugă o sumă echivalentă cu de 1 – 5 ori față de prețul astfel calculat.”

Câteva mențiuni sunt necesare:

a) Legea nu prevede care este modalitatea de calcul, în cazul nerestituirii la termen, dacă în anul anterior nu s-a achiziționat nici o publicație sau au fost achiziționate astfel de documente încât valoarea medie per document este foarte mică.

b) În cazul distrugerii sau pierderii documentelor, legea arată că sancțiunea este recuperarea fizică a unor documente identice, sau achitarea valorii de inventar..., dând impresia că cititorul poate alege oricare din aceste modalități. Nu ni se pare corect, legea trebuind să instituie clar o ordine de preferință, în sensul că cititorul este obligat să procedeze, dacă este cu putință, la recuperarea fizică și doar în subsidiar, în caz de imposibilitate absolută, să se poată recurge la cea de a doua modalitate. În această situație considerăm că s-ar asigura o mai mare protecție a fondului de carte, nelăsându-l la dispoziția unor cititori de rea-credință, comozi sau interesați, care ar prefera *ab initio* să plătească o sumă de bani, păstrându-și, eventual, cărțile împrumutate.

Dacă cititorii refuză restituirea cărților, biblioteca are la dispoziție o acțiune personală, *ex contractu*. Această acțiune este supusă prescripției extinctive, iar termenul general de prescripție (de trei ani) începe să curgă de la expirarea

termenului convenit pentru restituire (potrivit art. 7 alin. 3 din Decretul nr. 167/1958). După prescrierea acțiunii, obligația de restituire, dintr-o obligație civilă perfectă, se transformă într-o obligație naturală. Ea ne apare ca o „obligație civilă degradată”; în privința ei nu se mai poate cere executarea silită, dar, de îndată ce a fost executată, debitorul nu mai are dreptul să pretindă restituirea prestației.²⁶

Stingerea efectelor contractului

a. Prin restituirea cărților împrumutate. Raporturile contractuale încetează prin restituirea cărților în stare corespunzătoare, la termenul prevăzut în contract. În toate cazurile, cititorul poate restitui cartea și înainte de scadență.

b. Prin moartea cititorului. În acest caz, moștenitorii sunt obligați să restituie cărțile chiar înainte de expirarea termenului. În art. 1563 din Codul civil se arată: „Dacă însă împrumutarea s-a făcut în privința numai a comodatărilor, și numai a persoanei lui, erezii lui nu pot să continue a se folosi de lucrul împrumutat.”

V. Procedura recuperării publicațiilor, sau a contravalorii acestora, de la cititorii de rea-credință

Nerestituirea la termen a publicațiilor de către cititori, dă dreptul bibliotecii să inițieze procedura legală de recuperare.

Potrivit art. 16 litera i. din Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a bibliotecilor publice, biblioteca trebuie să întreprindă „operațiuni de avizare a restanțierilor, de recuperare fizică sau valorică a documentelor deteriorate ori pierdute de cititori, în condițiile legii.”

Neexistând o prevedere specială în Legea Bibliotecilor, se aplică procedura de drept comun.

A) Punerea cititorului-debitor în întârziere

Un prim pas îl reprezintă punerea cititorului debitor în întârziere cu privire la executarea obligației de a restitui cărțile. Desigur, dacă cititorul nu și-a executat obligația până la termenul prevăzut în contract, este în întârziere. Dar pentru ca întârzierea să producă efecte juridice specifice, ea trebuie constatată în formele prevăzute de lege, forme prin care debitorul să fie pus în întârziere,²⁷ pentru că *dies non interpellat pro homine* în reglementarea actuală.

Această regulă se justifică printr-un considerent de echitate, adică înainte de executarea silită să se dea posibilitatea debitorului-cititor de a executa voluntar obligația, și aceasta mai ales că întârzierea s-ar putea datora unei simple culpe neglijente a lui, și nu neapărat unei opunerii la executare.²⁸

²⁶ Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan, *op. cit.*, p. 9.

²⁷ *Ibidem*, p. 318.

²⁸ Ioan Albu, *op. cit.*, p. 220.

Punerea în întârziere constă într-o manifestare de voință din partea creditorului prin care acesta pretinde executarea obligației de către debitor. Ea se face, potrivit art. 1079 Cod civil, în forma notificării prin intermediul executorilor judecătorești, care constă în cererea formală adresată debitorului să execute. Jurisprudența a admis și punerea în întârziere extrajudiciară, prin scrisori și telegrame.²⁹ Considerăm că o asemenea notificare ar fi utilă dacă s-ar face printr-o scrisoare recomandată cu confirmare de primire; în felul acesta Biblioteca ar avea o dovadă și cheltuielile nu ar fi atât de mari.

Și cererea de chemare în judecată a cititorului prin care se pretinde executarea obligației ar avea tot rolul unei puneri în întârziere, dar noi recomandăm prima variantă, nu doar pentru considerentul de echitate, ci și din rațiuni de eficiență, deoarece potrivit art. 275 Cod proc. civ., „*pârâtul care a recunoscut la prima zi de înfățișare pretențiunile reclamantului nu va putea fi obligat la plata cheltuielilor de judecată, afară numai dacă a fost pus în întârziere înainte de chemarea în judecată.*”

Dacă cititorul nu restituie publicațiile în termenul prevăzut în somație, Biblioteca se vede obligată să sesizeze instanța de judecată, pentru a lua măsurile care se impun.

B) Chemarea în judecată a cititorului de rea-credință

Potrivit art. 109 Cod proc. civ., „*oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane trebuie să facă o cerere înaintea instanței competente.*”

Instanța competentă să judece cererea, din punct de vedere material, este judecătoria. Potrivit art. 1 pct. 1 din Cod proc. civ., „*judecătoriile judecă în primă instanță toate procesele și cererile, în afară de cele date prin lege în competența altor instanțe.*”

În privința competenței teritoriale, Codul de procedură civilă stabilește o competență alternativă; în cazul de față, competență să judece cauza este atât instanța domiciliului pârâtului cât și instanța locului prevăzut în contract pentru executarea obligației. Evident, în cazul în care sediul bibliotecii și domiciliul pârâtului nu se află în raza teritorială a aceleiași instanțe, preferabilă este cea de a doua variantă (art. 12 Cod proc. civ. prevede că „*reclamantul are alegerea între mai multe instanțe competente.*”) Normele care reglementează competența teritorială, au, în principiu caracter dispozitiv, deci părțile pot deroga de la ele.³⁰

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ Viorel Mihai Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, București, Editura Național, 1997, vol. 1, p. 422.

Cererea de chemare în judecată este „*actul de procedură prin care partea se adresează instanței pentru a invoca aplicarea legii la un caz determinat.*”³¹ Ea va cuprinde, în conformitate cu prevederile art. 112 și 82 Cod proc. civ.:

- a) Arătarea instanței către care se îndreaptă cererea (art. 82);
- b) Numele, domiciliul sau reședința pârâtului și denumirea, sediul, numărul de înscriere în registrul persoanelor juridice, codul fiscal, codul bancar al bibliotecii (pct. 1, art. 112);
- c) Numele și calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele acestuia și sediul profesional (pct. 2, art. 112).

Considerăm potrivit să arătăm aici și cine poate reprezenta biblioteca în fața instanței civile: juristul acesteia, dacă are, un avocat sau chiar un angajat al bibliotecii care primește în acest sens o procură. Potrivit art. 68 alin 1, teza I Cod proc. civ., procura pentru exercițiul dreptului de chemare în judecată sau de reprezentare în judecată trebuie făcută prin înscris sub semnătură legalizată. Dacă mandatul este dat unei alte persoane decât unui avocat sau consilier juridic, aceasta nu poate pune concluzii în fond. (art. 68 alin. 4 Cod proc. civ.);

- d) Obiectul cererii și valoarea lui, după prețuirea reclamantului, atunci când prețuirea este cu putință (pct. 3, art. 112).

Prin obiect al cererii de chemare în judecată se înțelege pretenția concretă a reclamantului.³² (Se solicită restituirea publicațiilor, iar dacă nu plata contravalorii acestora, plata penalităților de întârziere și plata cheltuielilor de judecată);

- d) Arătarea motivelor de fapt și de drept pe care se întemeiază cererea (pct. 4, art. 112); când dovada se face prin înscrisuri, se vor alătura la cerere atâtea copii câți pârâți sunt, mai mult câte o copie de pe fiecare înscris, pentru instanță; copiile vor fi certificate de către reclamant că sunt la fel cu originalul;
- e) Arătarea dovezilor pe care se sprijină fiecare capăt de cerere (pct. 5, art. 112);
- f) Semnătura (pct. 6, art. 112).

Prezentăm în anexa 1 modelul unei astfel de cereri.

Potrivit art. 113 alin. 1 Cod proc. civ., la cererea de chemare în judecată se va alătura o copie și pentru pârât.

O prevedere importantă în favoarea reclamantului care nu dispune de cunoștințele juridice necesare, conține art. 114 Cod proc. civ., care arată că președintele instanței sau judecătorul de serviciu verifică la primirea cererii dacă aceasta întrunește cerințele prevăzute de lege, iar în caz contrar îi pune în vedere să modifice cererea.

³¹ *Ibidem*, vol. 2, p. 24.

³² *Ibidem*, p. 28.

Desigur că toată această procedură implică pentru bibliotecă anumite cheltuieli. Deloc neglijabile sunt cheltuielile reprezentând taxele de timbru și timbru judiciar, care sunt solicitate la introducerea cererii. Astfel, potrivit art. 1 din Legea nr. 146/1997, „*acțiunile și cererile introduse la instanțele judecătorești ...sunt supuse taxelor judiciare de timbru... și se taxează în mod diferențiat, după cum obiectul acestora este sau nu evaluabil în bani, cu excepțiile prevăzute de lege,*” iar potrivit art. 1 din Ordonanța Guvernului nr. 32/1995, timbrul judiciar „*se aplică acțiunilor, cererilor, actelor și serviciilor de competența tuturor instanțelor judecătorești.*”

Care sunt efectele cererii de chemare în judecată? Prin aceasta se investește instanța cu soluționarea litigiului la care se referă,³³ în limitele trasate de reclamant și se întrerupe termenul de prescripție a dreptului de acțiune, mai exact a dreptului de a obține condamnarea pârâtului.³⁴

Judecata propriu-zisă nu comportă reguli deosebite, și nici eventualele căi de atac, deci nu considerăm necesar să dezvoltăm aceste aspecte.

În cazul în care instanța soluționează favorabil cauza, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, aceasta trebuie **investită cu formula executorie**. Cererea se adresează primei instanțe. Formula executorie este prevăzută în art. 269 alin. 1 și constă în ordinul dat de Președintele României agenților executivi și ai forței publice să execute hotărârea.

Hotărârea investită se dă numai părții care a câștigat sau reprezentantului ei.

Odată investită cu formula executorie, poate fi pornită executarea silită a hotărârii, ea fiind acum un titlu executoriu.

C) Executarea silită

Aceasta este „*procedura prin mijlocirea căreia creditorul, titular al dreptului recunoscut printr-o hotărâre judecătorească sau prin alt titlu executoriu, constrânge pe debitorul său, care nu-și execută de bună-voie obligațiile decurgând dintr-un asemenea titlu, de a și le aduce la îndeplinire în mod silit.*”³⁵

Procedura executării silite este reglementată de art. 371¹-580⁵ din Cod proc. civ. Vom accentua câteva aspecte relevante, cu mențiunea că în cazul în care contractul de utilizare ar fi fost, potrivit Legii Bibliotecilor, titlu executoriu, doar din acest punct ar fi trebuit pornite demersurile.

³³ *Ibidem*, p. 52.

³⁴ *Ibidem*, p. 53.

³⁵ *Executarea creanțelor bugetare. Aspecte teoretice. Jurisprudență. Legislație*, București, Editura All Beck, 2002, p. 14.

Subliniem încă o dată necesitatea modificării Legii Bibliotecilor în sensul menționat, mai ales că este vorba de creanțe ale statului, cărțile reprezentând bunuri publice, evitându-se astfel cheltuieli suplimentare, ca să nu mai punem la socoteală timpul pierdut.

Cererea de executare silită se depune la executorul judecătoresc.

Competența executorilor o stabilește art. 373 Cod proc. civ. care arată că *„hotărârile judecătorești și celelalte titluri executorii se execută de executorul judecătoresc din circumscripția judecătoriei în care urmează să se efectueze executarea ori, în cazul urmăririi bunurilor, de către executorul judecătoresc din circumscripția judecătoriei în care se află acestea.”*

Executorul judecătoresc solicită instanței de executare încuviințarea executării, căreia îi va înainta, în copie, cererea creditorului urmăritor și titlul executoriu.

În privința cheltuielilor necesare executării silite, dispozițiile art. 371⁷ arată că:

„(1) Partea care solicită îndeplinirea unui act sau a altei activități care interesează executarea silită este obligată să avanseze cheltuielile necesare în acest scop. Pentru actele sau activitățile dispuse din oficiu, cheltuielile se avansează de către creditor.

(2) Cheltuielile ocazionate de efectuarea executării silite sunt în sarcina debitorului urmărit, afară de cazul când creditorul a renunțat la executare sau dacă, prin lege, se prevede altfel.

(3) Sumele ce urmează a fi plătite se stabilesc de către executorul judecătoresc prin proces verbal, pe baza dovezilor prezentate de partea interesată, în condițiile legii.

Pentru sumele stabilite potrivit prezentului articol, procesul-verbal constituie titlu executoriu.”

Executarea va începe doar după ce executorul comunică debitorului o somație care cuprinde și termenul în care cel somat urmează să-și execute de bunăvoie obligația prevăzută în titlul executor, precum și arătarea consecințelor nerespectării acesteia. Dacă nici în termenul arătat în somație debitorul nu-și execută de bunăvoie obligația, se va proceda la executarea silită (art. 387 Cod proc. civ.).

Potrivit art. 371¹ alin. 3 Cod proc. civ., *„executarea silită are loc până la realizarea dreptului recunoscut prin titlu executoriu, achitarea dobânzilor, penalităților sau altor sume, acordate potrivit legii prin acesta, precum și a cheltuielilor de executare.”*

ANEXA

Către Judecătoria Târgu-Mureș,

Domnule Președinte,

Subsemnatul ..., în calitate de reprezentant al Bibliotecii Județene Mureș, cu sediul în strada George Enescu, nr. 2, având nr. de înscriere în registrul persoanelor juridice ..., codul fiscal ... și contul bancar...;

Chem în judecată pe pârâțul ..., domiciliat în ... pentru a fi obligat:

1. Să restituie cărțile:

- a) (titlu, autor, ediție, editura, an de apariție, nr. de inventar)
- b)
- c)
- d)

sau contravaloarea acestora, calculată în conformitate cu art. 67 alin. 2 din Legea nr. 334/2002 republicată în M. Of. Nr. 132/11/02/2005, și cu art. 14 lit. c din Regulamentul de împrumut al publicațiilor la domiciliu nr. 68/2005 aprobat în ședința Consiliului de Administrație al Bibliotecii Județene Mureș din data de 25 febr. 2005, astfel:

- a) ...
- b) ...
- c) ...
- d) ...

2. Să plătească suma de ... RON, ca penalitate de întârziere, calculată potrivit art. 67 alin. 1 din Legea Bibliotecilor și art. 13 din Regulamentul de împrumut al publicațiilor la domiciliu nr. 68/2005 aprobat în ședința Consiliului de Administrație al Bibliotecii Județene Mureș din data de 25 febr. 2005, suma stabilită pe zi de întârziere pentru o publicație fiind de 0,2 RON.

3. Să plătească cheltuielile de judecată.

Apreciez obiectul cererii mele la suma de ... lei.

Motivele acțiunii:

În fapt, la data de ... pârâțul a împrumutat cele 4 cărți menționate mai sus, fiind obligat, potrivit art. 12 din Regulament, să le restituie după 14 zile. El nu s-a prezentat la termen și nici după ce a fost somat, la data de ...

În drept, îmi întemeiez cererea pe dispozițiile art. 1560-1571 Cod civil, dispozițiile art. 67 alin 1 și 2 din Legea nr. 334/2002 republicată în M. Of. nr. 132 din 11/02/2005.

În dovedirea cererii, înțeleg să mă folosesc de proba cu următoarele acte:

- fișa-contract,
- plicul cititorului,
- fișele cărților,
- regulamentul bibliotecii,
- dovada notificării prin somație.

Anexez în xerocopie actele mai sus menționate și mă oblig să prezint originalele dacă vor fi solicitate.

Depun prezenta acțiune în dublu exemplar, precum și dovada achitării sumei de ... reprezentând contravaloarea taxelor de timbru și timbru judiciar.

Domnului Președinte al Judecătoriei Târgu-Mureș,

Data

Semnătura

Some Aspects Concerning the Legislative Agreements Between the Public Library and Readers

Abstract

The purpose of this paper is to offer to all those interested some clues concerning the legislative agreements concluded between the public library and readers, because the knowledge of those agreements must be considered a *sine-qua-non* condition for a better partnership.

Because the agreements are not always discharged – and probably the most frequent offence refers to non-observance of the specified term of returning books – there are some penalties that must be applied. The paper presents the different stages that must be followed, before applying those penalties.

There are also some suggestions concerning the library legislation that refers to a better co-operation between library and its readers.